

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ І КУЛЬТУРИ»

Базовий: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України
Інші інститути НАН України: Інститут зоології, Інститут чорної металургії м. Дніпро, Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, Інститут еволюційної екології, НЦ Аерокосмічних досліджень Землі, Інститут морської біології, Інститут ядерних досліджень, Інститут технічної механіки НАНУ і Державного космічного агентства, Інститут гідромеханіки, Центр інноваційних медичних технологій

Шифр та назва спеціальності	051 – Економіка	073 - Менеджмент
Назва освітньо-наукової програми	Економіка та інші	Менеджмент

ВИКЛАДАЧ

Кирилюк Олександр Сергійович, olexander.kyrylyuk@gmail.com,

Завідувач кафедри філософії Одеської філії Центру гуманітарної освіти НАН України, доктор філософських наук (Філософська антропологія, філософія культури), професор.

Наукові інтереси:

дослідження проблем екзистенціальної семіотики, універсалій культури (започаткував напрям), філософської антропології та філософії культури, метафізики, наратології, структуралізму, культурології, реконструктивної етнографії та фольклористики, категорій філософії, соціально-історичних, категоріально-філософських та світоглядних

аспектів буття людини в світ, логіка та методологія наукового дослідження.

Автор більше 260 публікацій, з них 6 індивідуальних монографій. Філософ, відомий в Україні та за кордоном, ім'я якого згадується в одному ряду з найвідомішими філософами та культурологами сучасності. Наукові праці видавались у Білорусі, Болгарії, Росії, Польщі, Словаччині, а монографія зі структури казки та обряду була відмічена у звіті Секції суспільних наук НАН України. Евристичні можливості розробленої ним концепції обумовили її використання у багатьох галузях гуманітарної науки.

Профіль НПП

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=hUAb8LkAAAAJ&hl=ru>

<https://orcid.org/0000-0001-8676-5159>

<https://independent.academia.edu/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8E%D0%BA>

--	--

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація	“Філософія” відноситься до фундаментальних дисциплін, які є базовими для формування світоглядного знання, духовно-практичного способу освоєння світу, теоретичною основою світогляду. Основні теми філософських роздумів: світ людина, сутність і сенс людського існування. Мислення і буття. Ця дисципліна повинна навчати досягати істини власним розумом та вмінням співвідносити світоглядні ідеї з практикою суспільного життя.
Мета, ціль та завдання	Метою викладання навчальної дисципліни “Філософія науки і культури” є ознайомлення аспірантів з основними здобутками сучасної філософської гносеології та епістемології зі стійким оволодінням ними загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду на підставі засвоєного у процесі вивчення курсу дисципліни знання про основні шляхи, форми, методи та проблеми філософського осмислення пізнавальної діяльності людини. Основною ціллю вивчення дисципліни “Філософія науки і культури” є формування у аспірантів цілісного теоретичного компоненту наукового світогляду, теоретико-пізнавальної рефлексії, свідомого знання про власне місце у системі відношення “людина – світ” з визначенням особистісного ставлення до актуальних проблем гносеологічного та епістемологічного світовідношення на підставі засвоєння змісту, структури та тематики курсу у його концептуальному послідовному викладі процесів розгортання у пізнавальних визначеностях людської діяльності як процесу пізнання нею світу, самої себе та свого місця у світі у контексті загальних процесів цивілізування людини та формування людського світу як світу культури. Основними завданнями вивчення дисципліни “Філософія науки і культури” є формування у аспірантів цілісного теоретичного компоненту наукового світогляду, теоретико-пізнавальної рефлексії, свідомого знання про власне місце у системі відношення “людина – світ” з визначенням особистісного ставлення до актуальних проблем гносеологічного та епістемологічного світовідношення на підставі засвоєння змісту, структури та тематики курсу у його концептуальному послідовному викладі процесів розгортання у пізнавальних визначеностях людської діяльності як процесу пізнання нею світу, самої себе та

	свого місця у світі у контексті загальних процесів цивілізування людини та формування людського світу як світу культури.
Формат	Лекції, мультимедійні лекції, консультації, робота в Інтернет - мережі, Zoom та ін. Підсумковий контроль – іспит.
Результати навчання	У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен Знати: – 1) існуючі концепції взаємозв'язку філософії і науки, історію розвитку та формування наукових картин світу; критично-креативні дискусії з питань впливу філософії на науку, а також науки на філософію; – 2) особливості теорії пізнання, взаємозв'язок міфологічних, релігійних, мистецьких поглядів в пізнавальному процесі, формуванні креативного мислення вченого, основні дискусії з цього приводу; – 3) теоретичні тлумачення соціальних процесів, їх вплив на розвиток науки та концепції зворотного впливу науки, техніки на соціальні процеси; – 4) основні концепції методології та етики науки; – 5) основні категорії філософії науки, типологічні характеристики основних концепцій, що описують розвиток наукового знання; – 6) основні підходи до побудови логічно несуперечливих і обґрунтованих наукових концепцій; – 7) співвідношення раціонального та ірраціонального, логіки та інтуїції, відкриття і обґрунтування в науковому пізнанні. Вміти: – 1) застосовувати у своїй науково-дослідницькій діяльності теорії філософського світогляду: еволюційну та революційну, синергетичну, поліваріантну, плюралістичну, толерантність тощо; – 2) використовувати знання сучасної і традиційної логіки, методи і методології розв'язання проблем конкретних тем дослідницької роботи, критично оцінювати існуючі наукові здобутки; – 3) здійснювати свою наукову діяльність, дотримуючись наукової професійної етики, громадянську позицію, сприяти дотриманню професійної етики науковим загалом; – 4) викласти в формі реферату філософські питання напрямку дисертаційного дослідження; – 5) критично оцінювати явища і факти псевдонаукових і паранаукових досліджень.

Обсяг	Загальний обсяг – 150 годин, лекції – 32 години, самостійна робота та індивідуальні завдання – 118 годин. Вид контролю – іспит.
Вимоги викладача	Аспірант зобов'язаний відвідувати заняття згідно розкладу, не спізнюватися. Дотримуватися етики поведінки. Для проходження дисципліни необхідно працювати з навчальною та додатковою літературою, з літературою на електронних носіях і в Інтернеті. При пропуску лекційних занять проводиться усна співбесіда за темою. З метою оволодіння необхідною якістю освіти з дисципліни потрібно відвідуваність і регулярна підготовленість до занять. Без особистої присутності аспіранта підсумковий контроль не проводиться.

Лекційний матеріал

Лекція 1	Змістовний модуль 1. Людина і світ як головний пізнавальний предмет філософії Тема 1.1. Сутність філософії як теоретично-світоглядного пізнання проблем буття людини в світі та спосіб людського самовизначення. Тема 1.2. Свідомість та мова як трансцендентальні передумови здійснення когнітивно-пізнавальних процесів.
Лекція 2	Тема 1.3. Світ людини як світ культури. Сутність людини. Тема 1.4. Філософія життя. Екзистенціальні аспекти самовизначення людини в світі культури.
Лекція 3	Змістовний модуль 2. Метафізичне (умоглядне) пізнання світу в людиновимірних категоріях фундаментальної онтології Тема 2.1 Категорії “буття” та “ніщо”, “Одне” та “множина”. Тема 2.2 Категорія матерії як світоглядний Абсолют та результат пізнавального узагальнення діяльнісного світовідношення людини.
Лекція 4	Тема 2.3 Час та простір. Пізнання просторово-часових вимірів буття людини у світі: антропологічний, культурно-історичний, соціокультурний та онтологічний аспекти категорій “часу” та “простору”.
Лекція 5	Змістовний модуль 3. Соціальна діяльність та соціальне пізнання Тема 3.1 Філософія техніки.

	Тема 3.2 Філософські питання економіки
<i>Лекція 6</i>	Тема 3.3 Філософські питання екології. Тема 3.4 Філософські питання демографії. Філософія кохання.
<i>Лекція 7</i>	Тема 3.5 Філософія війни та миру.
<i>Лекція 8</i>	Тема 3.6 Філософія освіти.
<i>Лекція 9</i>	Тема 3.7 Соціально-класове самовизначення людини у соціальних структурах суспільства.
<i>Лекція 10</i>	Тема 3.8 Національно-етнічне самовизначення людини у соціальних структурах суспільства.
<i>Лекція 11</i>	Тема 3.9 Філософія держави і права.
<i>Лекція 12</i>	Тема 3.10. Філософія історії.
<i>Лекція 13</i>	<i>Змістовний модуль 4. Осягнення світу у духовно-практичному пізнанні: міф та релігія.</i> Тема 4.1. Міфологічне пізнання світу та філософсько-теоретична складова міфологічного світогляду.
<i>Лекція 14</i>	Тема 4.2. Релігійне пізнання світу та філософсько-теоретична складова релігійного світогляду.
<i>Лекція 15</i>	<i>Змістовий модуль 5. Філософсько-методологічна рефлексія як духовно-теоретичне пізнання процесу наукового пізнання.</i> Тема 5.1. Сутність, методи та форми пізнання, філософська теорія істини.
<i>Лекція 16</i>	Тема 5.2. Філософія науки та методологія наукового пізнання. Тема 5.3. Логіко-категоріальні (філософські) підстави пізнання.

<i>Література та навчальні матеріали</i>

Авторська

Кирилюк А. С. „За мудрого Канта замовте словечко... ” // Наукові і освітянські методології та практики; В. Рижко, Ю.Іщенко (гол. ред.); ред. колегія: Є. Андрос, О. Кирилюк та ін. – Вип. 4 – Київ: ЦГО НАН України – 2011 – 373 с.

Кирилюк А.С. Категория “активность”: мировоззренческие и методологические функции. — К., Наук. думка. – 1985. - СС. 77-79.

Кирилюк О. С. «Одне» Платона та «Начало» Григорія Сковороди // II Верніковські читання. – Одеса, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Од. філія ЦГО НАН України – 2022. – сс. 32-40.

Кирилюк О. С. «Транспарентний Імануель. Е. Кант та В. Шинкарук: креативність герменевтичної інтерпретації // Δόξα/Докса. – Вип. 2 (40). – 2023. – сс. 144-152.

Кирилюк О. С. А. І. Уйомов та метафізика теології // Уёмовские чтения I-IV (2013 – 2016): матер. науч. чтений памяти А. Уёмова /Филос. фак-т ОНУ им. И.И. Мечникова.

Кирилюк О. С. Гранично-світоглядне культурне кодування категорії життя у вченні В.І. Вернадського про ноосферу у світлі українсько-російських взаємин / О.С. Кирилюк // Наукові & освітянські методології і практики; гол. ред. В. Рижко – Вип. 6-7 – Центр Гуманітарн. освіти НАН України – К., 2013-2014 – 279 с.

Кирилюк О. С. Григорій Сковорода про стратегії життя у «четвертому світі» // Філософська та художньо-літературна творчість Г. С. Сковороди у контексті проблем сучасного людського буття : Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Дрогобич, 2021) / Ред. колегія: В.С. Возняк (головний редактор), Т.Д. Суходуб, М.С. Галушак. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2022. – 152 с. – сс. 21-41.

Кирилюк О. С. Григорій Сковорода: мандрував трьома світами, тікав від четвертого, а втрапив у п'ятий // Програма і матеріали XXX Харківських міжнародних сковородинівських читань «Мандрівник трьома світами. Григорій Сковорода». Творчість Сковороди в контексті світової філософії. До 300-річчя з дня народження – Сковородинівка-Харків, 2022. – 120 с. – сс. 39-43.

Кирилюк О. С. Іманентна критика В. Шинкаруком радянської інтерпретації вчення І. Канта // Екзистенційні виміри філософсько-антропологічного пізнання: творча спадщина В. Шинкарука – Мат. міжн. наук.–практ. конф. (Київ, 14 квітня 2011 р.) – К.: Вид-во Тов. „Знання” України, 2011 – 359 с.

Кирилюк О. С. Католицизм як ініціатор європейської наукової революції XVII століття // Мат. наук. конф. «Філософія і культура в антропологічних вимірах сучасності. До Всесвітнього дня філософії (UNESCO) - Дніпро, 20-21 листопада 2025 р. - Укр. держ. Ун-тет науки та технологій та ін. - Дніпро, 2025. - 0.2 д. а.

Кирилюк О. С. Коперник, наукова революція та Церква: критичний перегляд стереотипів. На методологічну допомогу аспірантам до теми «Наукові картини світу» // «Докса»: зб. наук. праць з філософії та філології. - ОНУ ім. І. І. Мечникова, Одеська гуманітарна традиція, ЦГО НАН України - 2025 - № 2 (44). <https://lib.onu.edu.ua/doxa/> 0,9 д. а.

Кирилюк О. С. Логіка Пекла / Кирилюк О. С., Райхерт К. В. // X Уйомівські читання. – Одеса: ОНУ, 2022. – сс. 11-20.

Кирилюк О. С. Переклад класичних філософських текстів як відкрита інтерпретація, У пошуках автентичного смислу – Співвіднесене. Логос. Етос. Даймон. Мить (πρός τ. Λογος. ἦθος. Δαίμων. εἰςαίφνης. Øjeblikket. Augenblick) ; монографія – Національна академія наук України ; Центр гуманітарної освіти ; Одеська філія – Київ-Одеса, 2022. – 190 с.

Кирилюк О. С. Поетично-крилаті та прозово-пішохідні види наукових досліджень //Гілея – Вип. 109 – НПУ ім. М.П. Драгоманова; ВГО Укр. акад. наук – 2016. – сс. 229-233.

Кирилюк О. С. Преображення Григорія Сковороди через особистий досвід переживання «миті» (Øjeblikket-Augenblick) // Δόξα / Докса. Сковородіана: мандри філософствування-1 – Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова – 2022. – № 37 (1) – 195 с. – сс. 7-19.

Кирилюк О. С. Прояви номадично-ординських культурно-цивілізаційних установок Росії під час війни проти України у 2014-2022 роках // Філософія та гуманізм – Вип. 1 (15) – Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2022. – 72 с. – сс. 20-33.

Кирилюк О. С. Росія: погані жарти віджилих культурних норм, або варвари двадцять першого століття // Трибуна – 2022. – № 2. – сс. 17-19.

Кирилюк О. С. Символічна креативність та соціальна естафета як чинники української національної резистенції // Філософія та гуманізм. Періодичне електронне наук. видання – Вип. 12 – ОНПУ – Одеса, 2020.

Кирилюк О. С. Скільки видів причин налічував Аристотель? // Virtus – Scientific Journal – № 53, April 2021 – НГО «Соборність» (Україна) – Montreal (Canada): Center of Modern Pedagogy «Learning Without Borders», 2021. – 121 с. – сс. 13-19.

Кирилюк О. С. Соціокультурні детермінанти зміни змісту поняття «мить»: від Платона до К'єркегора // Філософія та гуманізм – Вип. 2 (16) – Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2022. – 72 с. – сс. 19-33.

Кирилюк О. С. Соціокультурні передумови посибілізації когнітивності наукового дискурсу // Філософська освіта: навчання науковому дискурсу / ред. Ю. А. Іщенко; Національна академія наук України. Центр Гуманітарної освіти – Київ: Інтерсервіс, 2021. – 260 с. – сс. 123-153.

Кирилюк О. С. Cogito, Dasein, проблема суб'єкта та суб'єктності і російські «м'ясні» штурми // Totallogy. Дні науки ЦГО 6 листопада 2025 року - К., 2025 - 1,57 д. а.

Кирилюк О. С. Три фатальні історичні помилки України. Четвертої не буде / Науково-популярне видання – Резюме англ. – Центр гуманітарної освіти НАН України. Одеська філія ; Товариство «Знання» України. Одеська обласна організація – Київ-Одеса, 2022. – 56 с.

Кирилюк О. С. Три фатальні історичні помилки України. Четвертої не буде / Олександр Сергійович Кирилюк – Науково-популярне видання – Резюме англ. - Центр гуманітарної освіти НАН України. Одеська філія ; Товариство «Знання» України. Одеська обласна організація – Київ-Одеса, 2022 – 56 с.

Кирилюк О. С. Українські національна ідентичність, національна пам'ять та національна резистентність //

Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті: зб. наук. праць за мат. всеукр. наук.-пр. конф. з міжнародн. участю (11-12 червня 2020 року) / ред. Тетяна Єщенко – Львівсь. нац. мед. ун-т ім. Д. Галицького – Львів, 2020 – 556 с. – сс. 226-229.

Кирилюк О. С. Універсалії культури та семіотика дискурсу. Новела: монографія – Видання третє, в українській редакції, зі змінами та доповненнями в авторському перекладі з російської. Додаток: «Морфологія новели» Михайла Петровського: універсально-культурний розбір – Анотація англійською – Київ-Одеса: ЦГО НАН України. Одеська філія, 2023. – 290 с. – 101 схема.

Кирилюк О. С. Універсально-культурна аналітично-дескриптивна мова дослідження народної сміхової культури Середніх віків та Ренесансу. Франсуа Рабле: монографія / До читача. Вступне слово Ю. Іщенко / Літ. – 466-485 ; Content in Engl. 486-499; Several quotes 500-504; Abstract 504; Reviews and Rating of the Author's Concept 505-508 – Національна академія наук України. Центр гуманітарної освіти НАН України – Одеська філія – Київ-Одеса, 2025. – 510 с.

Кирилюк О. С. Універсально-культурна структура християнського дискурсу в Сковородинівському наративі: монографія – Національна академія наук України ; Центр гуманітарної освіти НАН України – Київ-Одеса, 2025. – 324 с.

Кирилюк О. С. Універсально-культурний аліментарний код у діалозі Григорія Сковороди «Вдячливий Єродій» // Δόξα/Докса. Сковородіана: мандри філософствування-2 – Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова– № 38 (2). – 2022. – 132 с. – сс. 7-14.

Кирилюк О. С. Універсально-культурний аналіз «Старосвітських поміщиків» М. Гоголя (Майстер-клас спецкурсу «Універсалії культури» // V Верниковські читання (2025) [Електронний ресурс] : матеріали наук. читань пам'яті Марата Верникова / відп. ред. В. Л. Левченко. – ОНУ, ОГТ, ЦГО НАНУ – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова; ЦГО НАН України,, 2025. – 246 с. – сс. 44-59.

Кирилюк О. С. Християнська філософія вічності та часу у творах Григорія Сковороди: монографія / Олександр Сергійович Кирилюк – Національна академія наук України ; Центр гуманітарної освіти ; Одеська філія – Київ-Одеса, 2022. – 172 с. (Світ Сковороди. 300 років з дня народження. Брендінг Мінкультури України).

Кирилюк О. С. Через-себе-буття людини: критика субстанціального підходу до її сутності // Філософська антропологія та сучасність: пам'яті В.Г.Табачковського (Філософсько-антропологічні студії'2008) – Інститут філософії НАН України – (Київ, 6 квітня 2007 р.) – Ін-т філософії НАН України; Українська філософська ліга; Центр соціально-політичних досліджень ім. Б. Кістяковського – К., 2008 – 529 с. Бібліогр. сс. 228-235.

Кирилюк О. С. Чи відповідають основні категоричні імперативи критеріям Е. Канта? Іронічна проекція // Δόξα/Докса : зб. наук. пр. з філософії та філології. – Вип. 2 (42) : Кантіана: критика та доля філософування. – Одеса : Акваторія, 2024. – 192 с. – сс. 23-29.

Кирилюк О. С. Чи відповідають основні категоричні імперативикритеріям І. Канта? Іронічна проекція // Δόξα / Докса :

зб. наук. пр. з філософії та філології. Одеса : Акваторія, 2024. Вип. 2(42) : Кантіана: критика та доля філософування. 192 с. - сс. 23-29

Кирилюк О. С. Як можливі привиди та примари? Сучасна наука як Docta Ignorantia, або наукова містика та містична наука // Гуманітарні науки і освіта сьогодні. Матеріали читань до Днів науки Центру гуманітарної освіти НАН України 2021 (Київ, 15–18 травня 2021 р.) : Збірка доповідей наукової конференції ; Передслово Юрій Іщенко. / редкол.: Володимир Рижко (голова), Юрій Іщенко, Олександр Кирилюк (відп. редактори), Сергій Таранов (модератор). – ЦГО НАН України – К., 2021. – 176 с. – сс. 111-128.

Кирилюк О. Трансцендування як сутнісна риса людини // Філософська і соціологічна думка – № 2. – 1993. – сс. 132-15

Кирилюк О. С. Світоглядні категорії граничних підстав в універсальних вимірах культури ; (90 років НАН України ; До 80-річчя акад. В.І.Шинкарука) ; автореф. кн. рос. мовою с. 357-389 ; резюме англ. мовою с. 390 ; список скороч. с. 391 ; бібліог. с. 392-411 – ЦГО НАН України – Одеський філіал – Одеса: ЦГО НАНУ / Автограф, 2008 – 416 с.

Кирилюк О.С. Доповіді та статті. 1977-2020 рр.: ювілейна зб. наукових праць до 70-річчя проф. О. С. Кирилюка ; список літ. та резюме англ. та рос. мовами наприкінці статей ; укр., болг., польск. та рос. мовами – Національна академія наук України. Центр гуманітарної освіти НАН України – Київ-Одеса, 2021 – 776.с.

Кирилюк О.С. Універсалії культури і семіотика дискурсу: казка та обряд: Монографія.– Резюме рос. та англ. мовами. Список літератури. Бібліографія автора. Видання друге, доповнене та виправлене. – Одеса: Автограф / ЦГО НАН України, 2005 – 372 с.

Основна

Андрущенко В. Філософія політики: Підручник. - Київ: Знання України, 2003.

Арутюнов В.Ф. Філософія: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення. – К., КНЕУ, 2001.

Базалук О., Юхименко Н. Філософія освіти. Навч.-метод. посібник. - Київ: Кондор, 2010. - 164 с.

Бернардо Д.Д. Биоэтика: философские обоснования // Практична філософія. – № 2. – 2001. – С. 12-21.

Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г., Ярошовець В.І. Філософія як історія філософії: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 648с.

Бичко І.В. Філософія: Курс лекцій. – К., 2003.

Бондар С. В., Вдовиченко Г.В., Русин М., Стратій Я.В. та ін. Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Вандишев, В.М. Філософія: екскурс в історію вчень і понять: навч. посіб. / М. Вандишев В. - К.: Кондор, 2005. - 474 с.

Возняк С.М. Філософська думка України: імена та ідеї: навч.-метод. посіб. / С.М. Возняк [и др.] - Івано-Франківськ: Плай, 2003. – 135 с.

- Волинка Г.І. Історія філософії у її зв'язку з освітою /Г.Волинка, В.Гусев, Н.Мозгова, І.Огороднік – К.: Каравела, 2006.
- Габермас Ю. Постметафізичне мислення /Пер. з нім. В. Купліна. – К., 2011.
- Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну /Пер. з нім. та комент. В.М. Купліна. – К., 2001.
- Габович О. М., Кузнецов В. І. Філософія наукових теорій. Нарис перший: назви та реалії - Київ: Наукова думка, 2023 - 528 с.
- Гадамер Г. Герменевтика і поетика. – К., 2000.
- Горак Г.І. Філософія. Курс лекцій. – Київ., 1997.
- Горбач, Н.Я. Специфіка української філософії. - Л.: Каменяр, 2006. - 215 с.
- Горлач М.І. Філософія: Підручник. – Харків, 2000.
- Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К.: Наукова думка, 1996.
- Горський, В.С. Історія української філософії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. /В.С. Горський, К. В. Кислюк. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
- Грабовський С.І. Відродження української філософії в УРСР (1960-1980 рр.). Нотатки «включеного спостерігача». – К.: НАУКМА, 2014. – 80 с.
- Грушевський М. Історія України-Русі. У 3-х тт.– К.,1991- 93 рр.
- Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII-XVIII ст.: підручник. – 2-ге вид., 2005.
- Гусев. Вступ до метафізики. – К., 2004.
- Гуссерль Э. Феноменология // Логос. – 1991.– № 1.– С.12-21.
- Гуссерль Э. Философия как строгая наука. — Новочеркасск, 1994.
- Дамміт М. Логічні основи метафізики. Пер. з нім. В. Навроцького. - Київ: IRIS, 2001.
- Данильян О., Тараненко В. Основи філософії: навч. посібник. - Харків: Право, 2003. - 352 с.
- Данильян О.Г., Тараненко В.М. Развитие философской мысли в Украине. Учебное пособие. – Х., 1994.
- Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К., 1999.
- Запорожан В.І. Від біоетики до ноетики //В.І.Запорожан – Вісник НАН України – 2004 – №12. – С. 27-30.
- Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія. Підручник у 2- ч. Київ: "Альтерпрес", 2002.
- Історія української філософії: Підручник М. Ю. Русин, І. В. Огородник, С. В. Бондар та ін. - Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. - 591 с.
- Історія української філософії: Підручник /С.В.Бондар, Г.В.Вдовиченко, Н.Ю.Кривда, В.Д.Литвинов, В.С.Лісовий та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 624 с.
- Історія української філософії: хрестоматія / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка; упоряд. М. В. Кашуба. - Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2004. - 356 с.
- Історія філософії: Підручник у 2 т. /за ред. В.І. Ярошовця. – К: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет»,

2008.

Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник /Упорядники М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін.— К.: Либідь, 1993. - 560 с.

Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; за ред. В.І.Ярошовця. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002.– 774 с.

Філософські основи наукових досліджень. Ред. Ю. А. Іщенко. - ЦГО НАН України – Київ: Інтерсервіс, 2019. – 240 с.

Іщенко Ю. А. Бігносис: подвійний топос життя. - Київ: ЦГО НАН України, Житомир: Ви д-во «Волинь», 2010 - 300 с., бібліор. 291-297.

Іщенко Ю. А. Філософська освіта: навчання науковому дискурсу – Київ: Інтерсервіс, 2021. – 260 с.

Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини - Київ: Наукова думка, 2020 - 256 с.

Філософія науки і культури: словник. За редакцією Н. Хамітова. - НАН України - К.: КНТ, 2024. 437 с.

Рижко В.А Неоконцептологія - Київ: ЦГО НАН України, 2016 - 602 с.

Соціокультурні передумови трансформації методології науки: Монографія / Під. ред. М. Ю. Савельєвої та Т. Д. Суходуб. — Центр гуманітарної освіти НАН України, 2020, Серія «Totallogy– XXI». — К.: Четверта хвиля, 2020. — 220 с.

Таранов С.В. Словацькі лекції з онтології війни та деонтології миру - ЦГО НАН України. - К.: Четверта хвиля, 2022 - 120 с.

Культурно-цивілізаційні процеси: когнітивні і ціннісні наративи. – Київ: ЦГО НАН України, 2025. – 317с.

Наукова полеміка: критика та аргументація: Монографія / за авторською ред.; упорядник Т. Д. Суходуб. Центр гуманітарної освіти Національної академії наук України, 2024. Серія «Totallogy–XXI». Київ: Четверта хвиля, 2024. 388 с.

Козак І.Й. Основи української філософії: навчальний посібник /І.Й.Козак. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010.

Корет Э. Основы метафизики. Пер. с нем. — Киев: Тандем, 1998. - 248с.

Костомаров М.І. Твори у 2-х тт. – К.,1990.

Костомаров М.І., “Закон божий” (Книга буття українського народу). – К.,1991.

Кралюк М.П. Козацька філософія. Філософська та історіософська думка України XVII- XVIII ст. – Острог, 2015.

Кремень В. Філософія: мислителі, концепції. – К.: Книга, 2005.

Крымский С.Б. Функционирование категории абсолютного в системе культуры. //Мировоззренческое содержание категорий и законов материалистической диалектики. – К., 1981. – СС. 234-254.

Кузнецов В.І. Філософія права. Історія та сучасність: навч. посібник. К.: ВД «Стилос»: ПІД «Фоліант», 2003. - 382 с.

Кузь О. М. Філософія науки: навч. посібник / О.М. Кузь, Кулик О.В. Філософія: навч. посібник для ВНЗ III - IV рівнів акредитації /О.В. Кулик. - Дніпропетровськ: Монолит, 2013. - 692 с.

Куліш П. Твори у 2-х тт. – К.,1989.

- Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс. - Київ: Дух і літера, 2016. - 584 с.
- Лузан А.О. Вступ до філософії: навчальний посібник для ВНЗ – Київ: Центр учбової літ-ри, 2013. – 136 с.
- Лук'янець В.С., Соболев О.М. Філософський постмодерн. – К.: Абрис, 1998.
- Мащенко, С.Т. Основні проблеми в історії української філософії: Навч. посібник. - Чернігів, 2002. - 161 с.
- Мицик Ю.А., Нічик В.М., Хижняк З.І. Петро Могила. – К., 2014.
- Мономах В. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича. – К., 2006.
- Надольний І.Ф. Філософія: Посібник. – К., 1999, 2000, 2004.
- Нахлік Є. Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель. Т.1-2. – К., 2007.
- Овчинников Н. Материя. //Философская энциклопедия. – Т.3. - СС.366-369.
- Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. - К.: Вища школа; Т-во «Знання», 1999. - 543 с.
- Огородник І. Русин М. Українська філософія в іменах. - Київ: Либідь, 1997. - 328 с.
- Пазенок В. С. Філософія. Навч. посібник. –К.:Академвидав, 2008.
- Пам'ятки братських шкіл на Україні: кінець XVI поч. XVII ст. Тексти і дослідження. – К.,1988.
- Петров П.В. Понятие „материи”. //Филос. науки. – 1990 - № 12. - СС.3-9.
- Петрушенко В. Філософія – Львів: Літопис, 2004.
124. Петрушенко В.П. Практикум з філософії: Навчальний посібник. – Новий світ, 2000.
- Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К.: Інкос, 2006.
- Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія. Підручник. – К.: Академвидав, 2007.
- Прокопович Ф. Філософські праці. Вибране. – К., 2012.
131. Риккерт Г. Философия жизни. – К.,1998.
- Ролз Дж. Політичний лібералізм . – К., 2000.
- Рьод Вольфганг. Шлях філософії: XIX-XX століття /Пер. з нім. М.Д. Култаєвої та ін. – К., 2010.
- Сартр Ж.П. Буття і Ніщо. – К., 2000.
- Себайн Дж.-Г., Торсон Т.-Л. Історія політичної думки (пер. з англ.). – Київ: Основи, 1997. – 838 с.
- Ситниченко Л.А. Першоджерела комунікативної філософії. – К.,1996.
- Сковорода Г. Повна академічна збірка творів. – Х., 2010 (2016).
- Стружеский В. Онтологія: - Київ: Дух і літера; Ін-т релігійних наук св. Фоми Аквінського, 2014. - 312 с.
- Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.
- Сучасна політична філософія: Антологія. – К.,1998.

Тарасенко М. Історія філософії України: Підручник для студентів вищ. навч. закладів /М. Тарасенко, М. Русин, І.Бичко та ін. – К., 1994. – 416 с.

Татаркевич В. Історія філософії. В 3-х томах. – Львів, 2014.

Українські гуманісти епохи Відродження (Антологія): у 2-х тт. – К., 1995.

Федів Ю., Мозгова Н. Історія української філософії. – Україна, 2000.

Філософія права: Підручник /За ред. О.Г. Данільяна. – Харків: Право, 2009.

Філософія. Навчально-методичний посібник /За ред. В.Троянського. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 135 с.

Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. /за ред. Л.В. Губерського. – Київ: Знання, 2009. – 624 с.

Філософський енциклопедичний словник /НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. – Київ: Абрис, 2002. - 742 с.

Франко І. Будівничий української держави. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка. – К., 2006.

Фуко М. Археологія знання - К.: Ника-Центр - 1996. – 208 с.

Хижняк З.І., Маньківський В.К. Історія Києво-Могилянської академії. – К., 2003.

Цехмистро И.З. О возникновении материи из “ничего”. //Филос. науки. – 1988. – № 12.

Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. - К., 1999. — 309 с.

Читанка з історії філософії: У 6 кн. / Під ред. Г.І. Волинки. - К., Довіра, 1993

Шевченко Т.Г. Повне збір. творів: у 12-ти тт. – К.,1989.

Шинкарук В.І. Вибрані твори у 3-х т. – К., 2003.

Щерба С.П. Філософія: короткий виклад. навч. посібник. – Кондор, 2004.

Яворський С. Філософські твори: у 3-х тт. – К.,1993.

Ярошевець В. Історія філософії: Словник /За заг. ред. В. Ярошовця. – К.: Знання України, 2005. – 1200 с.

Додаткова

Андрос Євген. Володимир Шинкарук: антропологічний поворот в українській філософії другої половини ХХ сторіччя // Філософська думка – 2017 – № 1 – СС. 66-73.

Андрущенко В.П., Губерський Л.В., Михальченко М.І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручник для вищих навч. закладів. – К.: Генеза, 2006.

Антология мировой философии. Т. 1., ч. 1. – К., УМК ВО 1991. (Из Ригведы. Упанишады)

Бичко А. К. Етнокультурна передісторія української людності. // Філософія. Курс лекцій. – К., 194. —

Вальденфельс Б. Вступ до феноменології. – К., 2002.

- Визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання – Ред. колегія: М. В. Попович на ін. ; Упорядник Є. І. Андрос – ІФ НАНУ – К.: Стилос, 2013, 351 с. – СС. 109-120.
- Визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання – Ред. колегія: М. В. Попович на ін. ; Упорядник Є. І. Андрос – ІФ НАНУ – К.: Стилос, 2013, 351 с. – СС. 109-120.
- Апель К.О. Апріорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки // Сучасна зарубіжна філософія – К.: Либідь, 1996. – 384 с.
- Винниченко В. Морально-естетична позиція // Іст. філософії України. – К.: Либідь. – 1993. – СС. 420-426.
- Возняк Т. Філософія мови. - Львів: Независимый культурологический журнал «І», 2009. - 176 с.
- Вусатюк А. О. Исторические типы мифологии: сравнительный анализ // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. – 2016. – № 33. – СС. 304-320.
- Габріелян О.А., Кальной І.І., Цветков О.П. Філософія історії – Київ, 2010.
- Гайдеггер М. Що таке метафізика? //Зарубіжна філософія ХХ століття. Читанка з історії філософії. Каф. філософії Київського педагогічного ун-ту ім. М. Драгоманова. - У 6-ти книгах. - К.: Довіра. - 1993.
- Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку.– Львів: Кальварія, 2006.– 474с.
- Гатальська С. Філософія культури. - Київ: Либідь, 2005. - 328 с.
- Гізель І. Твір про всю філософію. //Історія філософії України. Хрестоматія. Навч. посібник /Упорядники М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русін, А.К., Бичко та ін. – Київ: Либідь. - 1993. – СС. 155-180.
- Гнатюк В.М. Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків. //Українці:народні вірування, повір'я, демонологія. – К., 1991. – СС. 383-406;
- Голіченко Т. Слов'янська міфологія та антична культура. – К., 1994.
- Головаха Е., Кроник А. Психологические аспекты времени. – К., 1986.
- Головко Б.А. Філософська антропологія: Навч. посібник. - К.: ІЗМН, 1997. – 240 с.
- Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій. (Микола Костомаров, О. Потебня, М. Драгоманов про націю). – К., 1996.- СС. 154-159; 178-179; 184.
- Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. Навч посібник – Харків: Право, 2003. – 352 с. – Розд. 3.4 (сучасна релігійна філософія – неотомизм, тейярдизм, персоналізм).
- Демина Н.В. Концепция этоса науки: Мертон и другие в поисках социальной геометрии норм //Етика науки: виклики сучасності.– Ніжин, 2014. – 248 с.
- Ділі Д. Основи семіотики. - Львів: Арсенал, 2000. - 230 с.
- Добронравова І.С. Новітня філософія науки: підручник для студ. філософських фак. університетів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки) /І. Добронравова, Т. Білоус, О. Комар. – Київ: Логос, 2009. – 244 с.

- Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. // Іст. філософії України. К., 1993. — СС. 379-380.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. — К., 1992.
- Зарубицький К. Людина — квінтесенція буття // Філософсько-антропологічні студії 2012 «Творча спадщина В.І. Шинкарука та сьогодення (До 80-ліття від дня народження)». Ч. 2. — К.: Стилос, 2012. — 264 с.
- Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі. Упорядкування, передмова та переклади М. Москаленка. — К., 1988.
- Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Пер. з нім. А. Єрмоленка, В. Єрмоленка. — К., 2001. — 200 с.
- Кессіді Ф. А. До проблем національного характеру. // Філософ. і соціологічна думка. — 1992. — № 6. — СС. 30. .
- Кириченко В. Українська національна ідея та розбудова української державності // Розбудова держави. — 1993. — № 9.
- Кириченко В. Українська та великоруська національні ідеї: співставлення витоків та сенсу // Розбудова держави. — 1994. — № 2.
- Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера (пер. з нім. за ред. Є. Причепія). — Київ: ТанDEM, 2002. — 584 с.
- Копинський Ісайя. Алфавіт духовний. . // Історія української філософії. Хрестоматія. — 1993. — СС. 70-74
- Кремін В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. — К., 1998. — СС. 96-127; 173-312.
- Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. — К.: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 367с.
- Леві-Строс Клод. Структурна антропологія. — К., 2000.
- Липинський В. Листи до братів-хліборобів. // Іст. філософії України. К., 1993. — СС. 456-465.
- Личкова В. Світогляд як переживання. (феноменологія, онтологія і естетика «життя миттю»). // Філософ. і соціологічна думка. — 1993. — № 3. — СС. 121-136.
- Лой А. Н. Социально-историческое содержание категорий „время” и „пространство”. К., Наукова думка. — 1978.
- Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Природознавство і гуманітарія. — К., 2011. — 354 с.
- Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. — К.: Центр практичної філософії, 2000. — 304 с.
- Малахов В. А. Нація в полі культури. // Філософ. і соціологічна думка. — 1991. — № 8. — СС. 94. .
- Мелетинський Є. Що ж таке міф ? // Всесвіт. — 1977. — № 10.
- Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты). — К.: Абрис, 1996. — 109с.
- Онопрієнко В.І. Наукове співтовариство. Вступ до соціології науки. — К.: ЦДНТІПН, 1998. — 99 с.
- Парнюк М.А., Кирилюк А.С. Проблема смерти и бессмертия как предельное основание мировоззрения. // Гуманистические аспекты биологического познания. — К.: Наукова думка. — 1991. — СС. 115-135.
- Попович М. В. Философские вопросы семантики. — Киев: Наукова думка, 1975. — 304 с.
- Попович М.В. Бути людиною — К.: Видав. Дім «Києво-Могилянська академія», 2011. — 223 с.

- Попович М.В. Мировоззрение древних славян. – К., 1985.
- Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. - К.: Сфера, 1997 – 290 с.
- Поппер К. Відкрите суспільство і його вороги. – томи.1, 2. – К.,1994.
- Почепцов Г. Г. Семиотика. - Киев: Рефл-бук; Ваклер, 2002. - 432 с.
- Пролеєв С. В. Культурно-исторические абсолюты и человеческое бытие. //Бытие человека в культуре. – К., 1992. – СС. 91-104.
- Ратніков В. Основи філософії науки і філософії техніки : навчальний посібник. - Вінниця: ВНТУ, 2012. - 291с.
- Ратніков В. С. Історія та філософія науки. Хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації /В. С. Ратніков, З. Ю. Макаров. - Вінниця: Нова Книга, 2009. - 411 с.
- Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання К.: Наукова думка, 1995. – 212 с.
- Рижко Л.В., Мелешенко Л.П. Науковий простір як проблема соціології науки // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – 2007. – Вип. 2(6). – С. 24-30.
- Російщення України. – Наук.–поп. зб. видання Конгресового комітету США, Ради оборони і допомоги Україні. – К., 1992.
- Свасьян К.А. Феноменологическое познание. – Ереван, 1987.- 199с.
- Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. - Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2012. - 306.
- Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія /Упоряд. В.Лях. – К.: Либідь, 1996. – 384 с.
- Сучасна політична філософія: Антологія: переклад з англ. /упоряд.: Я. Кіш . – Київ: Основи, 1998 . – 575 с.
- Теоретичні проблеми сучасної етики: Навчальний посібник /[А.М. Єрмоленко, Г.Д. Ємельяненко, М.М. Кисельов, П.А. Кравченко та ін.]. – Полтава: ПНПУ, 2012.-232 с.
- Тойнбі А.Дж. Дослідження історії. Скорочена версія Д.Ч. Сомервіла: У 2 т. – К.: Основи, 1996.
- Тоффлер Е. Третя Хвиля; пер. з англ. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. – 475 с.
- Философская антропология: словарь /под. ред. Н. Хамитова. – Киев: КНТ, 2011. – 472 с.
- Філософія історії: Підручник. – Київ, 2000.
- Філософія права: Антологія /за ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена; пер. з англ. П. Тарашук. – Київ: Основи, 2007. – 1254 с.
- Філософія. Курс лекцій. За ред. проф. П.Г. Гопченка – Одеса – 2001 – сс.85-91.
- Філософія. Курс лекцій. За ред. проф. П.Г. Гопченка – Одеса: ОДЕУ – 2001 – СС. 25-31, 91-93 (рел.-філософ. течії в сучасній філософії).
- Філософія. Курс лекцій. Керівник І.В. Бичко – К.:КНУ, 1994. – СС. 63-84, 85-101.
- Філософія: світ людини. Курс лекцій (Табачковський В. Г., Булатов М. О., Хамітов Н. В.). – К.: Либідь, 2003.
- Філософська думка. Тематичний номер “Католицька філософія” – 2014 – №4.
- Хвильовий М. Україна чи Малоросія? – К., 1993. - СС. 219-267.

Читанка з історії філософії: у 6 книгах. Кн.6. Зарубіжна

Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки.– К.: Центр практичної філософії – 2000. – 250с.

Шюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту - К.: Український Центр духовної культури. – 2004 – 558 с.

Ящук Т. Філософія історії. Курс лекцій. Навчальний посібник /Т. Ящук. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

Орієнтовний перелік питань на іспит

Затверджено на вченій раді ЦГО НАН України, Протокол № 7 від 4 листопада 2025 року

Філософія, культура, світогляд

1. Передумови становлення філософії. Сучасне тлумачення предмету філософії. Рациональне і ірраціональне у філософії. Духовно-практична інтенція філософії. Аналіз проблематики однієї з праць (на вибір): Агацці Е. Людина як предмет філософії; Мамардашвілі М.К. Як я розумію філософію; Ортега-і-Гассет Х. Що таке філософія?
2. Філософія як запитування. Своєрідність філософських питань та структура філософського знання.
3. Поняття світогляду, його структура, основні функції та історичні типи. Філософія та світогляд. Специфіка взаємозв'язку наукового і філософського світоглядів.
4. Міф, релігія, наука, мистецтво, філософія як способи розв'язання світоглядних проблем. Міфологія в традиційному та сучасному суспільстві.
5. Характерні риси релігійного типу світосприйняття. Особливості переходу від міфологічного до релігійного світогляду. Світові релігії та їх роль у сучасному глобалізованому світі.
6. Поняття культури. Сутність та особливості кроскультурного процесу. Культура індивідуально-особистісна та масова: їх роль у сучасній історії. Культура як духовна підстава діяльності вченого.
7. Концептуальні засади давньоіндійської культури і філософії (брахманізм, буддизм, індуїзм) та їх сучасні трансформації.
8. Концептуальні засади давньокитайської культури і філософії (даосизм та конфуціанство) та їх сучасні трансформації.
9. Основні риси світосприйняття та філософії природи античної епохи. Роль античної філософії в становленні теоретичного мислення.
10. Характеристика основних періодів розвитку античної філософії та їхній зв'язок із розвитком давньогрецької науки. Порівняльний характер «західної» та «східної» філософських традицій.

11. Діалогічний метод (діалектика) Сократа та сучасна філософія і наука.
12. Філософія Платона: світ ідей, теорія пізнання, космологія, соціально-політичне вчення. Аналіз проблематики праці Платона «Держава».
13. Філософія Аристотеля: поняття науки, критика теорії ідей Платона, вчення про категорії, види причин, суспільно-політичні погляди. Аналіз проблематики праць Аристотеля «Метафізика» або «Політика» (за вибором).
14. Школи еліністично-римської філософії: кінники, епікурейці, стоїки, скептики та ін.
15. Теоцентризм як характерна риса культури та філософії Середньовіччя. Основні течії західної середньовічної філософії: реалізм, номіналізм, концептуалізм.
16. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Вплив візантійської релігійно-філософської думки на філософську культуру Київської Русі. Аналіз проблематики праці Іларіона Київського «Слово про закон і благодать».
17. Особливості культури та філософії доби європейського Відродження: гуманізм, антропоцентризм, пантеїзм, натуралізм. Ренесансний гуманізм та утопія. Філософія історії та політики в праці Н. Макіавеллі «Державець».
18. Особливості філософії та культури Нового часу. Проблема пошуку методології пізнання: підходи емпіризму та раціоналізму (Ф. Бекон, Р. Декарт).
19. Філософія Просвітництва: наука, освіта та соціальний прогрес. Аналіз проблематики праці Ш. Монтеск'є «Про дух законів».
20. Острозька академія, братські школи, Києво-Могилянська академія і формування нового типу освіти в Україні, Східній Європі.
21. Філософські погляди Г. Сковороди. Аналіз однієї з праць.
22. Філософія Ім. Канта: теорія пізнання, вчення про антиномії, етика.
23. Філософія Г.В.Ф. Гегеля: принцип тотожності мислення та буття, панлогізм, діалектика, розуміння історії. Аналіз співвідношення абстрактного та конкретного в пізнанні за працею Гегеля «Хто мислить абстрактно?».
24. Філософія Л. Фейєрбаха: антропологічний принцип та вчення про релігію.
25. Філософія К. Маркса: основні ідеї та їх історична доля. Аналіз проблематики однієї з праць (на вибір): Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 р. (глава «Відчужена праця»); Маркс К., Енгельс Ф. Німецька ідеологія. Розд. I; Фромм Е. Концепція людини у Маркса.
26. Некласична філософія XIX ст.: опозиція раціоналізму у метафізиці волі А. Шопенгауера. Світ як воля та уявлення.
27. Некласична філософія XIX ст.: С. К'єркегор про екзистенційний характер філософської істини.
28. Некласична філософія XIX ст.: нігілізм Ф. Ніцше (аналіз основних ідей).
29. Українська соціально-політична і наукова думка XIX – першої половини XX ст. Формування української національної ідеї (Т. Шевченко, М. Костомаров, І. Франко, В. Вернадський, Д. Донцов, В. Липинський, М. Хвильовий – аналіз одного з концептуальних підходів на вибір).
30. Антропологічний ренесанс у філософії XX ст. (аналіз концепцій М. Шелера, Х. Плесснера, А. Гелена, Е. Кассіра та ін. – двох на вибір).
31. Герменевтика: проблема інтерпретації та розуміння, герменевтичне коло. Герменевтична філософія як методологія соціогуманітарних наук.
32. Релігійна філософія XX ст.: неотомізм, тейярдизм, сучасна протестантська теологія та метафізика, релігійний персоналізм. (аналіз однієї течії за вибором). Аналіз однієї з праць на вибір: Г. Марсель. До трагічної мудрості та за її межі; П. Тейяр де Шарден. Феномен людини.
33. Людське існування як фундаментальна проблема екзистенційної філософії: основні представники, школи, проблеми, категоріальний апарат. Аналіз однієї з праць (на вибір): Ж.-П. Сартр «Екзистенціалізм – це гуманізм»; А. Камю «Міф про Сізіфа».
34. Характеристика культури премодерну – модерну – постмодерну – метамодерну. Філософський постмодернізм і метамодернізм (Ж. Дерріда, Ж. Дельоз, Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко).

35. «Комунікативний поворот» у сучасній культурі та філософії: проблеми, основні поняття, етапи розвитку, представники.
36. Українська релігійно-філософська думка XIX-XXст. (П. Юркевич, Д. Чижевський).

Змістовний модуль 2

Онтологія, гносеологія, феноменологія

37. Онтологія як вчення про буття. Історичні типи онтології. Принцип тотожності мислення і буття. Екзистенціональний вимір людського буття.
38. Історичні типи метафізики. Основні поняття оновленої метафізики. Постметафізичне мислення.
39. Філософія і наука. Історичні форми взаємодії та протистояння.
40. Свідомість як онтологічна проблема. Матерія і свідомість. Соціальна онтологія свідомості (Г.В.Ф. Гегель, К. Маркс, М. Вебер).
41. Основні філософські концепції свідомості. Структура свідомості. Свідомість як проблема феноменології. Феноменологія свідомості.
42. Умови і можливості людського пізнання. Поняття суб'єкта і об'єкта. Способи та форми взаємодії суб'єкта та об'єкта у науковому пізнанні.
43. Методи, форми, рівні пізнання. Єдність чуттєвого і раціонального у пізнавальному процесі. Методологічна свідомість.
44. Дискурсивний та інтуїтивний характер пізнання. Вплив історичних та соціокультурних факторів на пізнання. Поняття парадигми та наукового співтовариства. Науково-дослідні програми та їхні історичні типи. Методологічна роль парадигми і дослідницької програми у теоретичному пізнанні.
45. Мова та логіко-поняттєвий апарат наукового пізнання. Мова як засіб комунікації. Концепти та концептуалізація. Комунікативні, знаково-семіотичні та дискурсивні виміри наукового пізнання. Комунікативність філософії. Філософський зміст поняття «дискурс».
46. Місце і роль феноменології та герменевтики в сучасному науковому пізнанні. Методологічний потенціал феноменології та герменевтики у гуманітарному пізнанні. Постметафізичне концептуальне мислення: опозиції теорія - сценарій, метод - дискурс, поняття - метафора, істина - консенсус.
47. Філософія науки: проблема демаркації природознавства і гуманітарії. Парадигма діалогічності в гуманітаристиці. Єдність і відмінність природничо-наукового і соціально-гуманітарного пізнання.

Соціальна філософія

48. Соціальне буття як проблема. Предмет, об'єкт і функції соціальної філософії. Соціальна філософія в структурі філософського знання.
49. Поняття соціальної структури суспільства і ієрархічного рівня його організації. Проблеми формування національної еліти. Динаміка соціальної структури сучасного українського суспільства.
50. Суспільне і біологічне в людині. Філософські аспекти антропосоціогенезу.
51. Феномен духовності, її структура і творча спрямованість. Духовне життя суспільства. Цінності, як ядро духовного світу людини.
52. Теорія суспільного договору: Гоббс, Руссо, Локк, Монтеск'є.
53. Місце філософії історії в системі сучасних філософських знань, її взаємозв'язок з іншими галузями філософського пізнання.
54. Історична реальність як об'єкт філософії історії. Основні підходи до виміру історичного процесу. Специфіка законів історії, їх відмінність

від законів природи.

55. Сенс, направленість, періодизація, скінченність та нескінченність як проблеми філософії історії. Розуміння свободи історичного вибору.
56. Проблема суб'єктів історії: нації, класи, маси. Роль особистості в історії.
57. Прогрес та регрес. Іудаїзм, християнство, просвітництво. Філософія Монтеня та Руссо. Гегельянство та марксизм.
58. Циклічне витлумачення історичного процесу (від Полібія до А. Тойнбі).
59. Роль економіки в суспільстві: трансформації економіки та політики в сучасному світі. Роль людського капіталу. Основні філософсько-економічні категорії. Сутність феномена власності. Бізнес як реальність сучасного суспільно-історичного процесу.
60. Співвідношення цивілізації та культури (М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі).
61. Роль духовних чинників в історичному процесі. Концепції кінця історії (Г. Гегель, Ф. Фукуяма) та вісьової епохи К. Ясперса.
62. Поняття традиційного, індустріального та постіндустріального суспільства. Ідея інформаційного суспільства.
63. Політика і політична організація суспільства та їх роль у визначенні суспільних процесів. Аксіологічно-світоглядні принципи легітимності політики. Політичні системи суспільства: особливості політичної системи сучасної України.
64. Право і правосвідомість. Ідея правової держави. Право і закон. Право і справедливість. Держава як умова здійснення права у соціальному просторі. Право і мораль: особливості взаємозв'язку.
65. Громадянське суспільство і держава. Проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.
66. Наука як чинник суспільного розвитку. Багатовимірність феномена науки і багатоаспектність його філософського осмислення. Техніка і технологія в системі культури. Техніцизм.
67. Феномен сучасної глобалізації: економічний, технологічний, екологічний, інформаційний та інші аспекти. Базові аспекти глобалізації: торгівля й фінансові транзакції; рух капіталу та інвестицій; міграція людей та розповсюдження знань.
68. Глобальні проблеми сучасності. Римський клуб і його основні доповіді з питань світової проблематики та майбутнього людства.
69. Питання віртуалізації світу. Людина і штучний інтелект: проблеми і перспективи.
70. Етичні проблеми відносин людини і штучного інтелекту в освіті та науці.
71. Сучасні проблеми етики науки (біоетика, техноетика, екоетика та ін.)
72. Наукове пізнання і світогляд вченого. Поняття етосу науки.
73. Академічна доброчесність в науці і освіті.

Наука

74. Поняття науки. Екстерналізм та інтерналізм науки. Класична, некласична та постнекласична наука. Зміна філософських засад науки при переході від класичної до некласичної та постнекласичної науки. Наука в системі техногенної цивілізації.
75. Чуттєве і раціональне емпіричне і теоретичне пізнання.
76. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання та їх форми.
77. Специфіка фундаментального і прикладного наукового пізнання.
78. Поняття наукової картини світу. Історичні типи наукових картин. Гуманітарна картина світу.
79. Наука і гуманізм: етика вченого і її значення в науковій діяльності. Персональна етика вченого. Проблеми етичного регулювання наукових досліджень.

80. Сучасний процес цивілізаційного розвитку, його характерні риси, протиріччя і проблеми (С.Б. Кримський., Ю.В. Павленко. Цивілізаційний розвиток людства).
81. Критерії науковості пізнання. Наука і псевдонаука: головні відмінності, проблема демаркації. Наука і паранаука.
82. Відношення науки і техніки. Методологія і технологія.
83. Факт, проблема, гіпотеза, концепція і теорія як форми наукового пізнання: їх специфіка і роль в науці.
84. Взаємодія науки і практики як процес розвитку відносин предметності і розпредметнення в науковій діяльності.
85. Наслідки глобалізації для людини і суспільств та для творчої діяльності вченого. Нові імперативи відповідальності вченого в умовах глобалізації.
86. Наука як засіб розвитку світогляду і креативних можливостей людини. Поняття креативної людини.
87. Наукова парадигма, її особливості і роль в науковому пізнанні (Т.Кун).

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Розп оділ балів в	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Нар ахв	Бали нараховуються за наступною шкалою:
----------------------------	---	----------------	----------------------------------	------------	--

	90-100	A	відмінно		-відвідування лекційних занять - 15 балів; -виступи на семінарах - 25 балів -написання реферату - 15 балів; -співбесіда за першоджерелами - 5 балів; -іспит - 40 балів.
	82-89	B	добре		
	74-81	C			
	64-73	D	задовільно		
	60-63	E			
	35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання		
	0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни		
НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ					
<i>Аспірант повинен дотримуватися «Етичного Кодексу ІПРЕЕД НАНУ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при нерозв'язності конфлікту доводиться до співробітників відділу аспірантури.</i>					
Силабус за змістом повністю відповідає робочій програмі навчальної дисципліни					